

Hatvanöt éves szégyen

Szerbia nem lehet az Európai Unió része, ha nem tisztázza örökölt bűneit – Az 1944/1945-ben a vajdasági magyarok felett elkövetett atrocitást nem lehet kollektív bűnösségként kezelni

A Szőregi Csodaszarvas Polgári Kör január 23-án Megemlékezés a délvidéki magyar népi-irtás 65. évfordulóján címmel szervezett Szegeden egy egész napos rendezvényt, amelyen előadóként részt vett Matuska Márton, az 1944/1945-ös megtorlások kutatója is. Vele készült beszélgetésünknek egyik apropója az, hogy Sólyom László és Boris Tadić legutóbbi találkozásukon megegyeztek abban, hogy országuk tudományos akadémiájának bevonásával közös bizottságot állítanak fel az 1944/1945-ös népi-irtás körülményeinek kivizsgálására. Matuska Márton értekezése ehhez a bejelentéshez kapcsolódott.

■ **Még sehol sem olvastam arról, hogy megalakult volna a bizottság.**

– Hirttől még én sem láttam. Nem hivatalos értesüléseim szerint Sólyom László megfogalmazta és elküldte levelét a Magyar Tudományos Akadémiának, és ugyanezt megtette Boris Tadić is a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia irányában.

■ **Az akadémiák irányába mi volna a mi feladatunk? Hogyan segíthet a vajdasági magyarság a tudományos kutatásban?**

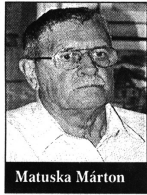
– A szegedi összejövetelen erről tartottam értekezést. Dokumentálnunk kellene azokat az állításokat, amelyeket az eddigi kutatásaink alapján megfogalmaztunk, meg kellene írni, hogy mi történt 1944/1945-ben, fel kellene állítani az áldozatok összesítő névsorát lebontva helységekre, számba kellene venni és fel kellene tárnai a tömegsírkat, el kellene készíteni azoknak a helységeknél a névsorát, amelyekben bármilyen magyarok elleni atrocitás történt. Szerintem a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, a Vajdasági Magyar Kutató Intézet és a Magyar Tudományos Akadémia kihelyezett tagozata kezdeményezésére kellene tartanunk egy megbeszélést, ahol körvonaloznánk, mi az, amivel hozzá tudnánk járulni a kutatások sikeréhez.

■ **Ismerve a szerb akadémia egyes tagjainak véleményét ezekről a kérdésekről, számíthatunk-e obstrukciónak vagy a témakörhöz való szakmatag hozzáállásra?**

– Nem bújhat ki a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia a kutatások alól, ha erre az államfő szólítja fel. Ha ezt mégis megtenné, ott van a Magyar Tudományos Akadémia a saját kutatásaival. És ha a két akadémia nem is ért egyet lényeges kérdésekben, akkor sem következtethetünk arra, hogy a szerbek tagadják a megtörténeteket. A lényeg az, hogy mindenki asztalra tegye a maga bizonyítékát. Azt sem tartom kizártnak, hogy a lényegi kérdésekben azonos álláspontra jutnak. A jelenlegi állapot az, hogy a szerb akadémia, a szerb állam ebben a kérdésben még csak nem is nyilatkozott. Hallgat. Pedig már volt javaslat arra, hogy a két tudományos akadémia tárja fel, hogy mi történt az itt élő magyarokkal a világháború utolsó hónapjaiban. A történelmi VMKD tette ezt a javaslatot még 1990-ben.

■ **A kutatásokból mellőzve lesz a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia?**

– Annak idején a VMKD levele ehhez az intézményhez is szült. Szerintem a vajdasági akadémiát nem lehet megkerülni, viszont ebben az ügyben nem a vajdasági akadémiára hárul a tények kimondása. Ez a szerb állam és a szerb tudomány ügye, ugyanis a vérengzések irányítása Belgrádban folyt. A vérengzések akkor kezdődtek, amikor Tito bevezette Bánságban, Bácskában és Drávaszögben a katonai közigazgatást. A gyilkosságok zöme akkor zajlott le, 1944. október vége és 1945. február eleje között. Mivel a legfőbb felelős ezekért a vérengzésekért maga Tito, nyilvánvaló, hogy a legfontosabb dokumentumok Belgrádban vannak. Például Ivan Rukavina, a katonai közigazgatás legfőbb felelőse dokumentumai között mit találunk a vérengzésekről? Vagy mi van az OZNA (Népvédelmi Osztály) dokumentumai között? Mert a vérengzés mögött állandóan ott volt az OZNA. És ahol a helyi hatalmak, az akkori népfelzabáló bizottságok, mint például Zentán, komolyan vették azt a meghirdetett elvet, hogy meg kell vizsgálni, ki mennyire bűnös, és nem törődtek az újvidéki vagy belgrádi sürgetéssel, megjelent az OZNA csapata és gyors eljárással elintézte az ügyet. Ezeket a dokumentumokat kellene a

Matuska Márton

Azt hallottam, hogy ezeknek a dokumentumoknak egy részét megsemmisítették, ám mindent sohasem lehet megsemmisíteni

Szerb Tudományos és Művészeti Akadémiának fel-tárnia, feldolgoznia. Azt hallottam, hogy ezeknek a dokumentumoknak egy részét megsemmisítették, ám mindent sohasem lehet megsemmisíteni.

■ **Ehhez a témához kapcsolódik a rehabilitáció kérdése is. Az a tény, hogy Szerbia törvényes lehetőséget adott a rehabilitációra, már nem bizonyos beismerése annak, hogy valóban voltak ártatlan áldozatok?**

– Az első rehabilitált személy a zombori Mérei István

volt, akit 1944. december 11-én öltek meg a partizánok. A ma már Magyarországon élő lánya, Zagya Emma kérte édesapja rehabilitációját, Bozóki Antal újvidéki ügyvéd által. Ha jól tudom, a végzést 2007-ben hozta meg a bíróság. Ügyében az volt a szerencse, hogy amikor 1941-ben a magyar honvédek bevonultak Zomborba, megmentett néhány közismert szerbet. Amikor ő került bajba, ezek a szerbek leírták, hogy Mérei őket megmentette, és ne hogy bántódás érje. Ez a levél megmaradt, és ezért rehabilitálták. De miért kellett az ilyen embert mégis kivégezni? Mert a titói korszak kezdetén azt mondták, hogy aki a magyar állam szolgálatában állt, háborús bűnös. Nagyon sokakat ezért végeztek ki, majd utólagosan azzal érveltek, hogy mezőőr volt a magyar állam szolgálatában, vagy bíró, kisbíró, vasúti dolgozó... Ezt a kollektív bűnösség elvével lehet azonosítani. Mert aki bíró volt, az bűnös, aki katona volt, az bűnös, bárki, aki a magyar állam szolgálatában állt, bűnös. Méreit kivégezték, mert nem illett bele a titói hősképbe. Nem volt kommunista, nem volt szerb, se elkötelezett Tito-párti; nem várta üdvívalással a partizánokat, hanem ellenkezőleg, a honvédeket várta, magyar volt, bíró volt, katonatiszt volt... Ellenhősként lehetett volna a titói hősközzel szemben emlegetni. Ugyan-

ezért kellett kivégezni az akkori, két közszégből álló Kabol mindkét bíróját, Molnár Andort, akinek szabályosan kitépték a szívét, a másik kisbíró pedig eltűnt a hatóság kezén. Ott a helyi szerbek bűjtatták, végül mégis megfogták, bíróságra került, és azóta sem lehet kideríteni, hogy mi lett vele. A hozzátartozók kaptak egy értesítést, hogy kivégezték. De arról semmit sem, hogy ki végezte ki, hogyan, minek alapján. Biztos vagyok benne, hogy a kabol szerbek is, akiknek hozzátartozói ez a két bíró 1941-ben megmentette, kiállnának mellettük, ha valaki kezdeményezné a rehabilitálásukat. De nem minden kivégzett hozzátartozójának vannak ilyen érvei, ám az ő példájukon be lehet bizonyítani, hogy az elv, amit Titóék vallottak és hirdettek, hamis és törvényellenes volt.

■ **Egy-két embert rehabilitált az állam, de tudomás szerint nagyon kevés hozzátartozó élt eddig ezzel a lehetőséggel.**

– Addig, amíg naponta vernek meg embereket a mi vidékünkön azért, mert magyarok, közel hetven évvel a megtorlások után, nagyon meggondolja mindenki, hogy ilyen ügyben a bírósághoz forduljon-e vagy sem. Meg aztán, mindez sok utánajárással jár, pénzbe is kerül. Nagyon sok emberben már nincs meg a motiváció ahhoz, hogy bebizonyítsa öregapja ártatlanságát. Az állam hozzáállásával van gond, mert fordított menetet állított fel. Az államnak közölni kellene, hogy hány ember lett kivégezve, és be kellene bizonyítani, hogy közülük kik voltak valóban háborús bűnösök. A többi áldozatot pedig rehabilitálni kellene. Ez az állam kollektív bűnösség vádjával végzett ki magyar embereket, most pedig azt követeli minden egyes egyén hozzátartozójától, hogy bizonyítsa be őse ártatlanságát. Egy komoly állam, amely az Európai Unió része szeretne lenni, nem tehet ilyet.

■ NÉMETH Zoltán